

УДК 316.772:004.73.8.5

Качмар О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін початкової
освіти, Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ),
Oleksandra75@mail.ru

ТРОЛІНГ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ У ВІРТУАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

*Проведено дослідження суті тролінгу як універсального явища, а також
філософський аналіз агресивної складової цієї форми віртуальної комунікації.*

*Встановлюються причини тролінгу та наводиться типологізація
тролінгу. Аналізується процес дестабілізації етики мережевих комунікацій під
впливом тролінгу.*

Ключові слова: тролінг, троль, соціальна агресія, віртуальні мережі.

Інформаційна структура суспільства інтенсивно розвивається і, як наслідок, з'являються нові соціальні явища, що суттєво впливають на розвиток і соціалізацію особистості. Природно, що основним джерелом таких феноменів виступає мережа Інтернет. Популярність Інтернету зумовлює низка специфічних ознак: децентралізація, своєрідна семантика і семіотика, швидкість поширення інформації, можливість спілкування, одночасне виконання кількох соціальних ролей. Усі ці особливості реалізуються в явищі Інтернет-спілкування, яке в останні роки стало доступним кожному члену суспільства, суттєво вплинувши на характер суспільної взаємодії і, як наслідок, соціалізацію особистості.

Для успішного входження особистості в соціальне середовище, для ефективних взаємовідносин, самореалізації, особистісного розвитку, а разом з тим фізичного і душевного комфорту потрібно значну увагу звернути на такий важливий аспект, що може супроводжувати її в процесі комунікативної взаємодії, як проблема тролінгу.

Сучасні інформаційні технології істотно збільшили можливості міжособистісного і масового спілкування в мережі Інтернет, створили віртуальне середовище для різного виду online-спілкування, основу якого становить молодіжна спільнота, котра дедалі більше віддає перевагу різним формам «кібер-взаємодії». При цьому взаємодія здійснюється за допомогою різноманітних сервісів: форумів, блогів, Internet-щоденників, групових Internet-ігор, соціальних мереж тощо. Разом з тим, виникли нові види і форми агресивної поведінки людей в мережі Інтернет: тролінг, флеймінг, гепіслепінг, булінг та ін. Вони досить трішні і недостатньо вивчені. Для таких агресивних дій людини є багато термінів, дефініції яких не однозначні, неточні та не відображають ні причин агресії, ні її особливостей.

Тролінг як соціальний феномен виник у 90-х роках ХХ століття в просторі Інтернету. Багато користувачів почали викладати у мережу повідомлення провокаційного характеру заради розваги. Як правило, це були поодинокі випадки, але поступово сформувалася група осіб, об'єднаних подібним стилем Інтернет-спілкування.

Вважається, що першими серед західних вчених, хто досить всебічно займалися вивченням явища «тролінгу», є Дж. Донат, Дж. Гірш та А. Галінський. Певні аспекти проблемного поля цього явища також активно досліджуються і вітчизняними вченими (Ю. Данько, С. Могилка та інші). Однак слід визнати, що є суперечності

між необхідністю редукції кіберагресії, запобігання їй та недостатнім рівнем наукового і методичного дослідження даних питань. Це дозволяє констатувати наявність проблеми і робить актуальним проведення досліджень у зазначеному напрямі. Тому можна стверджувати, що обрана проблема є актуальною, має соціальну значущість і потребує теоретико-методологічного вивчення.

Мета статті – на основі аналізу зарубіжних та вітчизняних публікацій, присвячених дослідженню мережевої комунікації, розглянути феномен «тролінгу» як форму соціальної та індивідуальної агресії у віртуальних мережах.

Україномовна версія Вікіпедії дає таке визначення даному поняттю: «Тролінг (від англ. trolling) – розміщення в Інтернеті на форумах, у групах новин, у вікі-проектах тощо, провокаційних повідомлень із метою викликати флейм, конфлікти між учасниками, образи, війну правок, марнослів'я тощо. Сучасне значення терміну «тролінг» з'явилося в Usenet-конференціях у кінці 1980-х. Більшість вважає, що це поняття є скороченням фрази «trolling for suckers», яка відноситься до виду техніки спортивної риболовлі, в якій «trolling», напевно, походить від «trawling» (тралення, ловля на мормишку).

Слово, ймовірно, набуло популярності завдяки своєму другому значенню – «тролі», які часто згадуються в фольклорі скандинавських країн, зокрема, в дитячих казках, як потворні, неприємні істоти, які творять зло і завдають шкоду. Підкреслюється неприязнь тролів до сторонніх, особливо до тих, хто збирається порушити їх спокій.

В Інтернет-термінології, «троль» – це людина, яка розміщує брутальні або провокаційні повідомлення, наприклад, у дискусійних форумах, перешкоджає обговоренню, або ображає його учасників [8]. Основною метою тролінгу є привернення уваги до власної особи. Створюючи певний віртуальний образ, троль прагне загального визнання, популярності, намагається залишити яскраве враження про себе, неважливо, позитивне чи негативне, головне – самовираження, виокремлення з натовпу [6, с. 57]. Деякі ознаки троля: постійні спроби перейти на особистості в розмові; використання теми суперечки тільки для виклику емоційної реакції співрозмовника; удавана неадекватність і непоінформованість або, навпаки, знання всього на світі; думка корінним чином відрізняється від думки локальної більшості; невихованість, хамська поведінка; зачіпання завідома провокативних тем [9].

Аналіз сучасної соціально-гуманітарної літератури свідчить, що дослідниками проблемного поля «тролінгу» виокремлюються такі поняття, як «мережевий тролінг» та «Інтернет-тролінг».

Мережевий «тролінг» – це розробка завідомо провокаційних повідомлень з метою викликати конфлікти між учасниками мережевого співтовариства, «хвилю правок» (активне цілеспрямоване втручання в текст повідомлень у контексті пропаганди та нав'язування власної позиції), а також увести користувачів у безглузду конфронтацію. Важливо відзначити, що «тролі» здійснюють свою діяльність будь-якими доступними їм засобами: від примітивного розміщення образливих повідомлень до плідної цілеспрямованої роботи в команді собі подібних з метою внесення хаосу до вибраного ними сайту чи форуму як жертви [7, с. 135].

«Інтернет–тролінг» – явище, яке починається з певного жарту, розіграшу, нехитрих і прямолінійних висловлювань – «тролінг»–атаки, метою якої є знищення певної конференції або news–групи (сукупності новин), або доведення конкретної людини до нервового зриву [1, с. 1982].

Перше згадування поняття у науковій літературі належить Джудіт Донат, яка в 1996 році підкреслила двозначність ідентифікації у вільному «віртуальному суспільстві»: «У фізичному світі існує вроджена єдність із самим собою, оскільки тіло забезпечує необхідну й прийнятну ідентифікацію. Нормою є: одне тіло – одна особистість. У віртуальному світі все інакше. Усе базується на словах, а не на фактах». «Тролінг – це гра в підробку особистості, при цьому ніхто, крім гравця, про неї не знає. Троль намагається зарекомендувати себе як типовий користувач, розділяючи спільні інтереси і проблеми групи», – зазначає Донат [12].

Мотивами появи і розвитку «тролінгу» в мережі Інтернет можуть служити інтерес, цікавість, бажання самоствердитися, посперечатися, проявити дотепність, розважитися, бажання проявити агресію та негативні емоції. Так, М. Акуліч, зокрема, зазначає, що «декому це просто приносить задоволення посперечатися і розважити за рахунок інших себе й аудиторію, інші намагаються таким чином перешкоджати дискусії». Є люди, для яких «тролінг» – це самоствердження, гра, боротьба інтелекту. Існує уявлення, що тролінгом займаються тільки закомплексовані люди, але насправді все не так. Часом серед кращих «тролів», зокрема, можуть бути й дорослі серйозні люди, що займають солідні посади і таким чином дають собі емоційну розрядку [2]. При цьому він наводить дані, відповідно до яких багато людей один або два рази пробували публікувати провокаційні повідомлення в Інтернеті просто з цікавості. Не оцінюючи дане судження з психологічних і культурологічних позицій як норму чи девіацію, можна відзначити, що такий мотив соціального тролінгу також можливий. Р. Внебращних [3, с. 50], досліджуючи цей феномен, проводить паралель «тролінгу» з явищем «енергетичного вампіризму». На його думку, найбільш успішні «тролі» здатні створити напругу в цілому ряді спільнот, зіштовхуючи їх між собою і використовуючи проєкції публічності в ЗМІ для привернення уваги широкої громадськості. Р. Внебращних робить висновок, що «судячи з останніх сценаріїв комп'ютерних або фейсбуківських революцій, «тролінг» може перетворитися на затребувану спеціалізацію представників цілої низки професій, наприклад, таких як журналістика, світова політика, міжнародна економіка та ряду інших». Якщо розглядати «тролінг» як негативне явище, в такому ракурсі, безсумнівно, зручніше за все аналізувати його як форму соціальної агресії. Цю точку зору поділяє й І. Шкляєв, пропонуючи таке соціологічне визначення агресії: агресія – ворожа внутрішня установка або ворожий тип дій індивіда чи групи стосовно іншого індивіда або групи. Виражається в поведінці, яка спрямована на заподіяння шкоди або збитку іншій особистості чи групі як фізично, так і морально [11, с. 26].

На думку І. Ксенофонтової, феномен «тролінг» пов'язаний з анонімністю й абсолютно неможливий в умовах, відмінних від анонімності при здійсненні мережевої комунікації [5]. Форуми, чати і спільноти постійно відвідуються людьми, єдина мета яких полягає

в тому, щоб когось вилаяти або з кимось посваритися, причому все це не виходячи з тіні цілковитої мережевої анонімності.

Виходячи з цього, можна зазначити, що «тролінг» як форма соціальної агресії має свої унікальні характеристики: по–перше, «тролінг» може існувати виключно у віртуальних спільнотах; по–друге, він володіє специфічними механізмами швидкого збудження лавиноподібної агресії, миттєвого розповсюдження на більшість учасників віртуального співтовариства; по–третє, необхідно врахувати, що унікальність «тролінгу» як форми соціальної агресії полягає в тому, що в потенційній жертви конфлікту відсутня можливість фізичного або візуального контакту з ініціатором самої конфліктної ситуації. Найважливішим джерелом появи і поширення «тролінгу» є мережева анонімність [4].

Анонімність мережевого спілкування дозволяє «тролеві» отримувати емоційну розрядку, проявляти низькі якості й почуття, викликаючи негативну реакцію інших людей практично безкарно. Це сприяє тому, що «троль» відчуває себе впевнено і значущо, відчуває свою перевагу порівняно з іншими людьми, дозволяє собі бути таким, який він є насправді без будь–яких соціокультурних обмежень. Недавні дослідження Дж. Гірша і А. Галінського з Північно–західного університету США, присвячені аналізу психології «тролінгу» і незвично сильного впливу «тролів» на учасників мережевого спілкування, дозволили з'ясувати певні моменти в їхній поведінці в межах інтернет–дискусій. На думку вчених, спонтанне занурення в режим тролінгу практично немимуче для користувачів, які обрали анонімну форму спілкування, якщо їхня здатність до самоконтролю недостатньо розвинена. У цілому, «тролі» демонструють весь набір поведінкових реакцій, характерних для людини, що перебуває під впливом алкоголю. А. Галінський вважає, що психологічна ілюзія «зняття заборон», викликана анонімністю, призводить до оголення істинного характеру людини, але, з іншого боку, в такому стані люди максимально схильні до впливу і легко піддаються переконанню: «По суті, зняття обмежень може як виявити справжню сутність людини, так і сформувати її, як би суперечливо це не звучало». Інтернет–дискусія анонімних учасників форуму або соціальної мережі, згідно з висновками дослідників, подібна спілкуванню людей, які випили, а суть її відображає істинні спонукання тих, хто спілкується [10].

На думку С. Могилко [6, с. 59–60], тролів можна умовно поділити на дві групи: тролі–провокатори та тролі–егоцентристи. Перша група – тролі–провокатори – застосовують такі тролінгові засоби:

1. Офтоп (або офтопик, від англ. off topic) – будь–яке повідомлення в інтернет–мережі, що виходить за рамки заздалегідь встановленої теми спілкування.

2. «Роздування» сторінки: розміщення зображень великого розміру з метою зробити попередні повідомлення важкодоступними до прочитання.

3. Медіатака: звукові файли, що дратують слух, шокують зображення в повідомленні або посилання на ресурси з подібним змістом. Найчастіше посилання замасковані.

4. Спонування на суперечку (наприклад, коментарі з расистським змістом).

5. Самовпевнені твердження: вираження власної думки як загальноприйнятого факту без аргументації або

аналізу, розпалення «релігійних війн» (holy war) (linux rulez – windows suxx, intel rules – amd suxx, rap rulezz – black-metal suxx і т.д.).

6. Спойлер, тобто навмисна публікація розв'язки свіжого й популярного на даний момент кінофільму або роману.

7. Поновлення або перефразовування дуже спірної минулої теми, особливо в невеликих колах інтернет-суспільства.

8. Навмисне й повторне неправильне написання ніків (імен, псевдонімів) інших користувачів з метою образити їх або викликати в них роздратування.

Друга група – тролі-егоцентрики – ставлять за мету одержати якомога більше відповідей на свої повідомлення й завоювати надмірну увагу в колективі. Ними застосовуються такі засоби:

1. Рекламування іншого форуму, що є конкурентом або якого не люблять у певних колах Інтернет-спільноти.

2. Явний обман у самоідентифікації: «У мене, як у справжнього самурая, проблеми з фільмом «Сім самураїв».

3. Манера вести дискусію в тоні кваліфікованого експерта, не маючи можливості продовжувати дискусію на рівні внаслідок нестачі знань про обговорюваний предмет (ламерство).

4. Повідомлення, що містять очевидний недолік або помилку: «Я думаю, «Бумер» – найкращий фільм».

5. Прохання про допомогу з неправдоподібним або непорядним завданням або проблемою: «Як вимити нічний горщик? Я не хочу, щоб все приготоване в ньому було однаковим на смак». «Навчіть мене програмувати за вечір».

6. Навмисно наївні запитання: «Чи можу я використати оливне масло замість води, готуючи вермішель?»

7. Ретельно сконструйовані й чітко аргументовані міркування й теорії, що базуються на явно неправильному твердженні або вигаданому факті.

8. Політично спірні повідомлення: «Я думаю, Ющенко – найкращий (найгірший) президент серед всіх».

9. Розігрування безвинності по закінченні флейму.

10. Офтопні скарги на особисте життя або погрози самогубства – часом не що інше, як троль, який благає про допомогу.

11. Узагальнюючі параноїдальні відповіді на повідомлення інших людей–інакодумців: «Не може бути, що ви всі дійсно так вважаєте, насправді ви об'єднуєтесь проти мене».

12. Навмисна гра на почуттях людей у зв'язку зі спрямованим співтовариством: наприклад, поява на форумі любителів кішок з темою «Десять страв із кошатини».

13. Одночасне використання кількох ніків для роздування власного флейму – суперечки із самим собою, участь у перепалці по обидва боки й тим самим її штучне підігрівання.

14. Троль-«герой-коханець»: отримує гострі відчуття від послідовного загравання й інтриг онлайн із жінками групи. Це підбурює суспільну конкуренцію серед жінок, які колись думали, що ласкаві імена, вірші, освідчення в коханні присвячувалися винятково їм. Також часто наївна реакція жінок на його дії провокує чоловіків групи на наслідування його манери і змагання у завоюванні жіночої уваги, в результаті чого переважна частина групи концентрується на флірті і перестає виконувати свою основну мету.

15. Будь-яка комбінація вищевикладеного: наприклад, троль поєднує спонування на суперечку з бідністю мови й манерою негідників, разом з цим граючи «героя-коханця».

Крім так званих «товстих тролів», які відкрито порушують правила ресурсу, ображають його учасників, викликають конфліктні ситуації, існують і так звані «тонкі тролі». «Товстий тролінг» можна зафіксувати відразу. Зазвичай, з перших же постів (повідомлення на веб-форумі) «товсті тролі» ведуть себе досить різко і навіть грубо, їхня думка докорінно відрізняється від думки локальної більшості. Вони розраховують на ефект «вибуху бомби» і як наслідок – жвавої дискусії з цього приводу, що кращим чином служить досягненню їхньої мети – викликати хаос і привернути увагу до своєї особи. Заради цієї мети вони втручаються в обговорення і самовпевнено сперечаються, підкріплюючи свої доводи посиланнями на різні джерела, частіше – малодостовірні й невизначені. «Тролі» заходять в активні теми для того, щоб перетворити їх на масоване пояснення їм, що вони неправі і, тим самим, відвести дискусію в русло спору і перетворити її в скандал. Вони порушують теми, уже самі назви яких викликають бурю емоцій і обурення. Вони відкрито грублять учасникам, адміністраторам сайтів та модераторам, нехтують правилами форуму й елементарними нормами етики Інтернет-спілкування, ігнорують прохання інших учасників припинити і офіційні попередження за порушення правил. Розпізнати «тонкий тролінг» набагато складніше, його значущість і ступінь впливу залежить від того, наскільки добре «троль» знає психологію особистісної та колективної поведінки. «Тонкий троль» діє на межі правил, прийнятих у середовищі, де він діє, не порушуючи їх безпосередньо і часто провокуючи адміністрацію на перевищення повноважень або на порушення власних же правил. «Тролі» цієї категорії відзначаються глибокими знаннями в галузі психології, що дозволяє їм впливати на людей з використанням витончених методів. У багатьох випадках жертви «тонкого тролінгу» навіть не усвідомлюють того, що «спіймалися на гачок» [1, с. 1984]. Брак спілкування і комунікативного досвіду, нерозвиненість комунікативних здібностей та реалізації їх у соціальній реальності, можуть сприяти тому, що людина починає здійснювати свої комунікативні компетенції, вибудовувати комунікативні стратегії й тактики у віртуальній реальності, стаючи при цьому не тільки активним, позитивним Інтернет-користувачем й Інтернет-комунікатором, а й «тролем».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз феномена тролінгу дозволяє зробити висновок про те, що тролінг як соціальне явище негативно впливає на віртуальну комунікацію в цілому, так як кожен користувач мережі Інтернет може піддаватися нападкам мережеских агресорів. Тролінг, будучи агресивною маніпуляцією, метою своєю ставить породження відповідної негативної реакції конкретної аудиторії, від декількох користувачів до цілих спільнот. Неможливість фізично відреагувати провокаційним діям троля, нездатність «помститися» може стати причиною психоемоційної дестабілізації «жертв». Найбільшою небезпекою в даній ситуації є можливе перенесення досади і роздратування «жертви» троля на реальних людей, що спричиняє комунікативні девіації у вигляді скандалів, сварок і т.п.

Одним з перспективних напрямків подальших наукових досліджень нам представляється вивчення

мотивів, установок і властивостей характеру кібер-агресорів як предикторів, які обумовлюють виникнення соціально-небезпечних форм поведінки в Інтернет-просторі. З урахуванням специфіки взаємодії людей в соціальних мережах, необхідний новий підхід до вивчення мотивації агресивної особистості, включаючи розробку відповідного психодіагностичного інструментарію, а також ефективних методів корекції і профілактики різних форм кібер-агресії.

Список використаних джерел

1. Акулич М. М. Інтернет-тролінг як девиация / М. М. Акулич // Социология и общество: глобальные вызовы и региональное развитие. – Сессия 13; Российская социология сегодня: IV очередн. всерос. социол. конгр., окт. 2012 г.: тезисы докл. – Уфа, 2012. – С.1981–1987.
2. Акулич М. М. Інтернет-тролінг: поняття, содержание и формы / М. М. Акулич // Вестн. Тюмен. гос. ун-та. – 2012. – №8. – С.47–54.
3. Внебрачных Р. А. Троллинг как форма социальной агрессии в виртуальных сообществах / Р. А. Внебрачных // Вестн. Удмурт. ун-та. – Серия 3: Философия. Социология. Психология. Педагогика. – 2012. – Вып.1. – С.48–51.
4. Данько Ю. А. «Тролінг» як новий вид віртуальної комунікації / Ю. А. Данько // Український соціум. – 2013. – №4. – С.17–25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_4_4.
5. Ксенофонтowa И. В. Специфика коммуникации в условиях анонимности: миметика, имиджборды, троллинг / И. В. Ксенофонтowa // Интернет и фольклор: сб. ст. / отв. ред. А. С. Каргин. – М.: Гос. республ. центр рус. фольклора, 2009.
6. Могилко С. В. Тролінг як спосіб психологічної маніпуляції в Інтернеті / С. В. Могилко // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка – 2008»: X Всеукр. студ. наук. конф., ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – С.57–60.
7. Семенов Д. И. Сетевой троллинг как вид коммуникативной деятельности / Д. И. Семенов, Г. А. Шушарина // Междунар. журн. эксперимент. образования. – 2011. – №8. – С.135–136.
8. Тролінг: Вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Тролінг>.
9. Тролінг – хуліганство або культура спілкування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://merfo.com.ua/troling-huliganstvo-abo-kulturaspilkuвання/>.
10. «Троллики и нолики»: Прогнозы социологов сбываются – социальные сети наполняются «агентами влияния» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://earth-chronicles.ru/news/2011-08-31-6647>.
11. Фролов С. С. Социология организаций / С. С. Фролов: учеб. – М.: Гардарики, 2001. – 384 с.
12. Judith S. Donath. Identity and Deception in the Virtual Community [Electronic resource]. – Access mode: <http://smg.media.mit.edu/people/Judith/Identity/IdentityDeception.html>.

References

1. Akulich M. M. Internet-trolling kak devyatsiya / M. M. Akulich // Sotsiologiya i obshchestvo: global'nye vyzovy i regional'noe razvitiye. Sessiya 13; Rossiiskaya sotsiologiya segodnya: IV ocherednoi vsерossiiskii sotsiologicheskii kongress, okt. 2012 gr.: tezisy dokl. – Ufa, 2012. – S.1981–1987.
2. Akulich M. M. Internet-trolling: ponyatie, sodержanie i formy / M. M. Akulich // Vestnik Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2012. – №8. – С.47–54.
3. Vnebrachnykh R. A. Trolling kak forma sotsial'noi agressii v virtual'nykh soobshchestvakh / R. A. Vnebrachnykh // Vestn. Udmurt. un-ta. Seriya 3: Filosofiya. Sotsiologiya. Psikhologiya. Pedagogika. – 2012. – Vyp.1. – С.48–51.
4. Dan'ko Yu. A. «Trolling» iak novyi vyd virtual'noi komunikatsii / Yu. A. Dan'ko // Ukrain's'kii sotsium. – 2013. – №4. – С.17–25. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_4_4.
5. Ksenofontova I. V. Spetsifika komunikatsii v usloviyakh anonimnosti: memetika, imidzhbordy, trolling / I. V. Ksenofontova // Internet i fol'klor: sb. st., отв. red. A. S. Kargin. – М.: Gosudarstvennyi respublikanskiy tsentr russkogo fol'klora, 2009.
6. Mogylko S. V. Trolling iak sposib psyhologichnoi manipulyatsii v Interneti / S. V. Mogylko // Aktual'ni problemy pryrodnych ta

gumanitarnykh nauk u doslidzhenniah students'koi molodi «Rodzynka – 2008»: X Vseukr. stud. nauk. konf., CHNU im. B. Khmelnyts'kogo. – Cherkasy: Vyd-vo CHNU im. B. Khmelnyts'kogo, 2008. – С.57–60.

7. Semenov D. I. Setevoy trolling kak vid kommunikativnoi deyatel'nosti / Semenov D. I., Shusharina G. A. // Mezhdunarodnyi zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya. – 2011. – №8. – С.135–136.

8. Trolling: Wil'na entsyklopediia Wikipedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Тролінг>.

9. Trolling – huliganstvo abo kulturaspilkuвання? [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: <http://merfo.com.ua/troling-huliganstvo-abo-kulturaspilkuвання/>.

10. «Trolliki i noliki»: Prognozy sotsiologov sbyvayutsya – sotsial'nye seti napolnyayutsya «agentami vliyaniya» [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: <http://earthchronicles.ru/news/2011-08-31-6647>.

11. Frolov S. S. Sotsiologiya organizatsii / S. S. Frolov: uchebnik. – М.: Gardariki, 2001. – 384 s.

12. Judith S. Donath. Identity and Deception in the Virtual Community [Electronic resource]. – Access mode: <http://smg.media.mit.edu/people/Judith/Identity/IdentityDeception.html>.

Kachmar O. V., Ph.D., associate professor, assistant professor of art disciplines of primary education, V. Stefanyk National Precarpathian University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), Oleksandra75@mail.ru

Trolling as a form of social and individual aggression in the virtual networks

The paper studied the essence of trolling as a universal phenomenon, and philosophical analysis of the aggressive component of this form of virtual communication.

Consideration is given to the reasons and typology of trolling, as well as to the process of destabilization of ethics of network communication under trolling.

Keywords: trolling, troll, social aggression, virtual networks.

Kachmar A. B., кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры художественных дисциплин начального образования, Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефаника (Украина, Ивано-Франковск), Oleksandra75@mail.ru

Trolling как форма социальной и индивидуальной агрессии в виртуальных сетях

Проведено исследование сути троллинга как универсального явления, а также философский анализ агрессивной составляющей этой формы виртуальной коммуникации. Устанавливаются причины троллинга и приводится типологизация троллинга. Анализируется процесс дестабилизации этики сетевых коммуникаций под воздействием троллинга.

Ключевые слова: троллинг, тролль, социальная агрессия, виртуальные сети.

***

УДК 101.8+37.011.32+364.446

Кирик Т. В., кандидат педагогических наук, доцент, Київський медичний університет Української асоціації народної медицини (Україна, Київ), kirikt@ukr.net

Суспільство і медицина у XXI столітті: філософський аналіз нових явищ і протиріч

ЗМІ не вказують проблеми людства у довготривалій перспективі і шляхи подолання криз. Розглянуто розрив між законами розвитку медичної практики та іншими сферами суспільно-економічної діяльності. Досліджено імовірні зміни медицини і медичної освіти у світлі головних тенденцій суспільної еволюції в XXI ст. Відзначено, що медичні ВНЗ потребують сприятливих умов для використання найновіших відкриттів у точних науках і медицині.

Ключові слова: суспільні кризи, прогрес точних наук, медицина і ринок, прогрес у медицині, розвиток національної медичної освіти у XXI ст.

Актуальність кожного науково дослідження визначається за документами ДАК України поєднанням критичного аналізу обраного питання та корисних рекомендацій для усунення наявних проблем і перешкод. Відомо, що для успішності своєї індивідуальної діяльності кожна людина, а насамперед лікар, повинен мати змогу отримувати найновішу фахову інформацію,